

## آبونه شرائطی

ممالك عثمانیه ده سنه لکی (۶۵)، الق  
ایلم (۳۰۱) غروشددر .

ممالك اجنبیه ده سنه لکی (۱۷)، الق  
ایلمی (۹) فرانقدر .

## اداره خانه

باب عالی جاده سنده دائره مخصوصه

## اضطارات

آبونه بدلی پشندر .

§

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه قبول  
اولنور . درج ایدلمه یازیلر احاده  
اولونماز .

# تذکره

۱۳۳۰

## اضطارات

رساله مزودن آلمدیغی کوسترلك شرطيله  
بتون یازیلر هر هانکی برهزته طرفندن  
اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرک، امضالرک واضح و اوقوناقلی  
اولمسی و آبونه صره نومروس محتوی  
بولونمسی لازمدر .

§

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک  
آدرساریشک فرانسزجه ده یازلمسی دجا  
اولنور .

§

پاره کوندرلدیکی، ان نه یه دئراولدیغنک  
واضعا بیلدیلمسی دجا اولنور .

داین اضعاف مضاعفہ فی آلیر ایدی . شارح حکیم ورحیم مدیونی صوک درجہ ضررہ دوچار ایدن و بین الجاہلیہ متعارف اولان ربائی حرام قیلمشدر ، ربالنسیئہ قرآن مبین ایله ثابتدر .

ربالفضل : عقدہ مشروط اولان زیادہ عین مالدر ، دین مؤجلہ کی زیادہ اولی ولو کہ تاخیر ایچون اولسون ربالفضلدر ، بوکا « ربالنقد » ده دیرلر .

ربالفضل سد ذرایع ایچون تحریم اولونمشدر ، ربالفضل احادیث شریفہ ایله ثابتدر : « الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر بالتمر والملح بالملح مثلاً بمثل سواء بسواء يداً بيد فإذا اختلفت هذه الاصناف فبيعوا كيف اذا كان يداً بيد . - اخرج الستة الا البخاري » « لا تتبعوا الذهب بالذهب الا بسواء . - الحديث . اخرج البخاري » « لا تتبعوا الدينار بالدينارين . - الحديث . اخرج الطحاوي » ربالفضلک حرمتی قطعی دیکدر ، ربالنسیئہ نک حرمتی قطعیدر . ربالفضله اختلاف وارددر ، ربالنسیئہ ده اختلاف یوقدر .

زمان جاہلیتہ کی ربالمضاعف بلاشک وبالاجماع حرامدر . ابن القیمک اعلام الموقعینده تحقیقنه کوره امام احمد بن حنبلہ :- اصلا شک اولونمیان ربا هانکیسیدر ؟ دیہ صورولمش ؛ امام مشارالیه شو جوابی ویرمشدر :

— بر آدمک دینی اولور ، ا کا داین : « یا قضاء دین ایت ویا مالی آریر » دیر ، مدیون قضای دین ایتمزسه داین مالی آریر ، بومناسبتله اجلی ده آریر .

ربالفضل حرمتی قطعی اوایمان ربادر . اسامه وابن عباس کبی انتخابه وبونلرہ تابع اولان فقہاء مکہ کوره جائزدر : « انما الرباء فی النسیئہ . — رواه مسلم والطحاوي » — « لا ربا الا فی النسیئہ . — رواه البخاري . »

ابن القیمک تحقیقنه کوره قصداً حرام قیلنا نلر ضرورت حالنده سد ذرایع ایچون حرام قیلنا نلر حاجت زماننده مباح قیلنیر . ایشته شرعشریفده اصل تحریم بویوریلان ربائی الزیاده دکل ، بلکه ربائی النسیئہدر . بعض فقہای دین طرفندن تجویز ایدیلن ربائی النسیئہ دکلدر ، بلکه ربائی الزیادهدر .

ح . ا

## مکاتیب

اوروپایہ دائر سوزلردن

— اوروپا مکتوبلری —

« لوست غارتن » ده کائن یکی واسکی موزہ لری کوردم . حاوی اولدقلری آثار صنعتک تماشا سیله جداً متلذذ اولدم . فقط بنی الزیاده ممنون ایدن شی « موزہ خانہ قرالی » ی زیارتیم ایدی . چونکہ بوموزہ ده اسکی نظرہ عائد یک چوق آثار وار ایدی .

آلیر ، بوکا هجرت فرقی بولونان ( ۶۲۲ ) ی پی ده ضم ایدہ رسہک ( ۲۷۴۴ ) ہ بالغ اولور . صوکرا جناب خلیل اللہک ، ، ملوک حمیردن ( صعب ذوالقرنین ) ایله معاصر اولوب مشارالیه ایله معاقه ایله دیکنه دائر صحیحینده بر حدیث وارددر . ذوالقرنین ایسه حمیر ملوک کثک اون بشنجیسیدر . بو اون بش کیشی ، یکر میشر ییل حکومت سورسہلر ، مدت مجموعہ اوچیوز سنہ ایدہر . ایلك دفعہ حجازہ کیدن ( جرهم بن قحطان ) بولوندیغی ده نظر دقتہ آلینرسہ ( مرأت العبر ) دن نقل ایلدیکم اوج بیک سنہک حساب تقریری ، فراخ فراخ طولار .

سابعاً : مشاغل کثیرہ کز حسبیلہ بعدما جواب ویرمه یه جککزی سویلیورسکز . بندہ کز ، سیر پیغمبریدن باحث بر اثرک تکملی املیلہ تنقیداته باشلامشدم ، مساعده کزلہ دوامده ایدہ حکم بناء علیه عفو عالیکزی تمنی ایله عرض اخلاص واحترام ایلرم افندم .

طاہر المولوی

## فَقْرٌ وَفَتْاؤُیْ

ربالفضل وربالنسیئہ

سؤال :

بری ربا فی النسیئہ ؛ دیکری ربا فی الزیاده نامیلہ ایکی نوع اولوب شرعشریفده اصل تحریم بیورولان ربا فی الزیاده نوعی اولدینی وربائی النسیئہک ایسه یا فقہای اصحابدن ویا مشاہیر ائمہ دن بری طرفندن تجویز ایدیلدیکی وقتیلہ مسموم اولشدی . بوکا دائر کتب فقہیہ ده برشی وارمیدر ؟

جواب :

ابن القیم الجوزیہ نک اعلام الموقعینده تحقیقنه کوره ربا ایکی قسمدر : جلی ، خفی . جلی اولان ربا ضرر عظیمدن ناشی حرام اولاندر ؛ خفی اولان ایسه ربا وسیلہ اولدیغندن ناشی حرام اولاندر . جلی اولان ربا قصداً ، خفی اولان ربا وسیلہ حرامدر . جلی اولان ربا ربالنسیئہ ، خفی اولان ربا ربالفضل ( ربا فی الزیاده ) در .

ربا النسیئہ زمان جاہلیتہ مشهور و متعارف اولان ربادر کہ دینی تأخیر ایدرک مالی آریرمقدن عبارتدر . ربا النسیئہ هر حادہ حلول اجلدن صوکرہ لاجل الانساء ( تأخیر ) اولور . اگر بویله جه دین اوزرینه فضل عین تکرر ایدرسہ او وقت « ربالمضاعف » اولور .

ربالنسیئہ نک صورتی بودر : زمان جاہلیتہ بر آدمک دیکر بر کیسمه دن مؤجل اولہرق مثلاً ۱۰۰۰ درهم آله جنی اولور ایدی ؛ اجل حلولنده مدیون بارہنی تدارک ایدہ من ایسه داین « یا حتمی ویر ویا مالی آریر ، بنده اجلی آریریم » دیر ایدی ؛ هم مال ، هم اجل ارتار ایدی . اجل ثانی حلولنده بنہ بویله جه یا بیلیر ایدی . بورج همان بر مثلنہ بالغ اولور ایدی . اجل ثالث ، اجل رابع الخ ... حلولنده بنہ بویله یا بیلہرق بورج ۱۰,۰۰۰ درهمه ، اضعاف مضاعفہ به بالغ اولور ایدی .

جامكانلرك ايچىندە برطاقم قاش پارچەلرى دەۋارايىدى كە نەشلىرىندەكى ظرافتە حيران اولماق مۇمكىن دىكى ايدى .

مىلل مەدەنىيەتكە كافەسى كىي المانلرك دە ئارغىيەقەيە ويردىكلىرى اهمىيەت ، انلرك حسن محافظەلرى امرندە كوستردىكلىرى اعتنا و دقتە ايرىچە ذكرە شاياندر . جوز جىمىندە بر طاشك نظرلرندە پك بىوك برقىمىتى ، اوفاجق برىز پارچەسنىك انلر ايچون دىنلار قدر اهمىيىتى وار . كوچك برىز پارچەسىنى صورت مخصوصەدە اعمال ايدىنش اولان سىپالرك اوزرىنە رىبط ايله جامكانلردە تىشپىر ايتىشلر . چونكە انار عتبقەنك نەدىت اولدىغى بىليورلر

هرفىك بر جەت نظرىيەسى برده جەت عملەسى اولدىغى كىي تارىخ مدنيتك ساحة عملەسى دە موزەخانەلردە . مثلاً كىمىيا ، حكمت ، نباتات فنلرى ايچون « لابوراتووار » لر ، نباتات بىغچەلرى نەيسە تارىخ ايچون موزە خانەلردە اودر . بوندن طولاي اوروپايلر موزە خانەلرك اهمىيىتى تقدير ، انلرك ترقىسى اوغورندە مىليونلر صرف ايدىورلر .

آنلردىن انلرك هر طرفندە بالخاصە مەد مدنيت اولان آسيا قىطعەسىلە اناطولىدە كل يوم حفريات اجرا ايدەرك اعماق زميندە مكنون اولان خزان و دقائى ملىكتلرىنە كوتورىورلر . بوسورتلە موزەلرىنى بولندىقلىرى حال كمالە اىصال ايدىورلر .

اوروپادە شمدىكى معناسىلە تاسىس ايدىلش اولان ايلك موزەخانە برنجى « قوزما دومىچى » طرفندن اون بشىجى عصرده فلورانسەدە وجودە كىتىرىلن موزەخانەدە .

دىكر موزەخانەلر انى تقليداً صكرەدن تاسىس ايدىلشدر . دىنانك اك مشهور موزەخانەسى اولان « برىتىش موزەوم » ۱۷۵۵ تارىخندە تاسىس اولمشدر . بو موزەخانە سىكز دائرىە منقسمدر . زمين قاتندە اوتوز بىك جلدى متجاوز يازمە ، بشبور بىك جلدە باصمە كىتاب ايله يونانىستاندن ، مصردن ، اناطولىدن چىقاريلان آثارعتيقە واردر . موزەنك اوست قاتلرى تارىخ طبعى قوللەكسىونلرىنە تىخىص ايدىلشدر . دائرە شكىلندە اولان مطالعە سالونى كىتبخانەلر ايچون نمونە اتخاذايدىلەك شاياندر . بو سالوندە اوچىوز كىشى ايسىتىدىكى كىي تدقيقات و تىبغات علمىدە بولونەيلىر . موزەنك اقسام سائرەسندە فايانس ، طاش ، طوبراق ، فىل دىشى وسائرەدن معمول آثار ايله الواح نفيسە ، هياكل كوناكون وسائرە موجوددر .

« لوور » موزەخانەسنىك بدايت تاسىسى برنجى « فرانسووا » زمانە قدر چىقار . فقط اصل موزە ۱۷۹۳ تارىخندە تاسىس ايدىلشدر . دىنانك اك مكمل ، اك زىنكىن موزەلرندن برى دە بودر .

الحاصل موزەخانەلر مؤسسات مدنيەتكە اك مەملرندندر . « آرە اولوزى » دەنيلن آثار عتيقە علمنك مأخذلىرى قىسماً او مؤسسەلردە بولور . يالگىز بو جەت موزەخانەلرك اهمىيىتى تقديرە كافيدر . بو علمە منتسب اولانلر آثارعتيقەنك كافەسى حقندە تدقيقات اجرا ايدەرك مدنيتك تارىخ صنايع نقتە نظرندن سىرىنى تعين ايتىشلردر . بو علم ، مدنيتك

برلىندە علوم سياسىيە واقتصادىيە مكىتبندە اكمل تحصيل ايتىش اولان مستعد كىنجلرمزدن محمدامين بك بنى برلىن دارالفنونى السنە شرقىيە معلملرندن دوكتور « فريدريخ كىزە » ايله كوروشدىردى . بوذات اوتوزبش ياشلرندە غايت خلوق و نازك بر آدم ايدى . كوزل تركە سويليور ايدى . ترك شاعرى امين بكك اثرلرىنى المانچەبە ترجمە ايتدىكى شمدى دە عاشق باشا زادەنك اثرلرىنى ترجمە ايله مشغول اولدىغى سويلدى . تعين ايتدىكىمىز كون رفاقمزده امين بك دە اولدىغى حالده معلم « كىزە » نك دلاتىلە موزە قرالى يە كىتدك . هر موزەنك محتوياتى تامامىلە دىكسە بىلە قىسماً يىكديكىرىنە مشابە اولدىغىدن موزەخانەلرك زيارتى انسانك فكرى اوزرىندە هان عىنى تاثيرى اجرا ايدىور . فقط « موزە قرالى » بويلە دكل ايدى . اورادە تركك دامارلرىنى تەبىيىچ ايدەجك برطاقم آثار وار ايدى :

معلم « كىزە » : بوموزەدە سىزك ايچون كوريله جك شىلر ترك آثاريدر . بىورىكز آنلرى زيارت ايدەلم ، ديدى . وىزى آلوب موزەنك ترك آثارىنى احتوا ايدن محله كوتوردى . « كىزە » بو اثرلرك آلانلر طرفندن تركستان چىنىدە كائن « طورقان » شەرنە اجرا اولنان حفريات انسانندە ظهور ايتدىكلىرىنى ، تارىخ نقتە نظرندن غايت قيمتدار آثاردن معدود اولدقلىرىنى سويلدى .

طورقاندە ظهور ايدن اسكى مەبدلرك ديوارلرندن هيئت اصلەلر يله بوموزە خانەيە نقل ايدىلن رىكلى تصويورلر حقيقة كوريله جك ، حيرت ايدىلەجك آناردندر .

جامكانلرك ايچى اسكى تركلرە عائد دىكر اثرلرلە مالامال ايدى . منسوجانە حليات نسوانە متعلق آثار صنعتك كافەسندە تركلرك مهارتلىرى ، سليقة صنعتكارىلرى تىجلى ايدىوردى . جامكانلرك برندەكى ال ايشلرلرىنك آراسندە كوزمە هر جاني منكشەنى آكدىرر . كوزل برچىچك ايدىلشدى . وچىچكك ظرافت و لطافى نظردقتمى جلب ايتدى . دقتلە باقەم ، اعمالندەكى مهارتە حيران اولدم . حتى كوزىمە اينانماق ايسىتەم . زىرا برقاچ بىك بهار و خزان كورمش اولان بولطيف چىچكى وجودە . كىتىر ايكلكرك رىكندە ذرە قدر برتبدل يوق ايدى . بوكون ايشلنمش كىي مطرا بر حالده بولنيور ايدى . اعمالندەكى مهارتە كلنجە ، بو نظر پىرا چىچك زمانمزدە « سىنكر » ما كنىسەلە ايشلنمش اولان چىچكلك قدر ظريف و لطيف ايدى . اسكى تركلرك ذوق صنعتدن بهرەدار اولدقلىرىنى ادعا ايدىلرك بوچىچكى كوردكدن صكرە امينمەكە يوزلرى قىزارىر .

تركلك طاش ، طوغلە وسائرەدن ياپدقلىرى بىوك كوچك ستاتولر كىندىلرىنك حقيقلە دقائى صنعتە واقف ، تامامىلە ذوق بدايعدن بهرەدار اولدقلىرىنى كوستريور ايدى . حتى بن بو هيكلكلردن بعضىلر يله يونانىلرك بر اقدقلىرى او كى آثار صنعت ارەسندە بر مشابەت كورمكە اولدىغى سويلدم ؛ معلم بنى تصديق ايتدى . حقيقة تمثاللرك لباسلرندە كوريلن قاتلر ، قيورىلر تامامىلە يونان ستاتولرى مودەل اتخاذايدىلەرك ياپلش ظن اولنيور ايدى

عظامدن بشقه برینه اوجامعلرك هدمی دكسه بيله درو دیوارلرنده کی  
تصايرك محویی توصیه ایدنلر اولمشدر .

فقط تأثیری کورلمه مش ، اوانرلر بره قدر واصل اولمش . واسفاه  
بزاترك قدرینی بيلمه مشز ، نظیرینه دنياك بریرنده تصادف اولنه میان  
او موزائیقلرك اوزرینه چامور صیوا مشز! دوکیلنلرینی برینه قویموب  
بش اون پاره مقابلنده شوکا بوکا صائمشر . هیچ شبهه یوق که اسلافزده  
بزدن زیاده تقدیر نفائس حسی واریمش! انلر هم دینلرینی ، هم ده  
دنیا لرنی بزدن چوق ای اکلالمشر . نه جاهلانه تعصبه کندیلرینی ورطه  
خذلانه آتمشر ، نه ده غافلانه تفلسفه عقل ومنطق دائره سندن چیقمشر .  
بن اسلافزك فضائلنه وهر وجهه بره رجحانلرینه قائم . انحطاطمیزی  
موجب اولان احوال حقنده کندمجه حاصل ایندیکم فکر تمامیه بشقه در .  
بوگون شوراده بوراده نیجه آثار عتیقه مزوار . بونلردن یغما  
ایدیلنلری یغما ایدلمش ، الله قالانلرهم زمان ضایع اولمق تهاسکه سنه معروض  
بولنمشدر ، باری بونلرك ضیاعلرینه میدان ویرلمسه! موزه خانلرده کی آثاره  
شویله جه برکوز کزدیرمك بيله ذهنده مهم تحولات حصوله کتوریر ،  
انسانی غریب حسیات ايله متحسس قیلار . حقیقه ائم سالفه نك معبود  
ومسجودلری اولان هیاکل جامده نك عبرت کوزیله تماشاسی انسان  
ایکی حس متخالفك زبونی ایدیور . انسان برطرفدن بی نوعنك عقلنه  
حیران ، دیگر طرفدن ادراکسرلکنه اسفخوان اولیور! عالم انسانیت  
نه طورلر کچیرمش ، نه فکرلره نه اعتقادلره ذاهب اولمش! کیم بیلیر  
بوندن بویه ده نه طورلر کچیره چك ، نه فکرلره ، نه اعتقادلره ذاهب  
اوله حق ؟ ایشته اورویاده اهالی هرگون فوج فوج کلوب بوموزه خانلری  
زیارت ایدیور ، حالنه ، اقتدارینه کوره زیارتندن مستفید اولیور .  
كرك موزه ده کی ، كرك خارجده کی آثار صنعتك برینه کیمسه پارمغك  
اوجیله دو قونمیور . بلکه کندیسینی اركك محافظه سیله مکلف بیلیور .  
آثار عتیقه یه دست تعدی بی اوزاتمق شویله طورسون ، چولوق چوجق  
قادین ارکك باغچه لرده ، پارقلرده ساعتلرجه وقت کچیردکلری حالده .  
کیمسه نك برتك چیچك قوباردینی کورولمیور . اکثر محالرده عمومی  
چمنزارلره ( اهالینك محافظه سنه تودیع اولنمشدر ) عباره سنی حاوی  
لوهرلر تعلیق اولنمش ، خلقت تربیه سی حسابیه بو قدر جق برتدیر  
کافی کورلمشدر .

فرید

هندستانه مخبر مخصوص ممزوده :

سیلان اطه سی

قندی نفوسی :

قندی قصبه سنك نفوسی کوندن آونه چوغالمقده در . حال حاضرده کی نفوسی  
۲۹۰۲۰ یه بالغدر . قندی قصبه سنك اورته سنده غیر منتظم برکول واقعدر .  
بوکولی اسکی قندی حکمدارلری میدان گتیرمشلدر . کولک سطح بچردن  
اولان ارتفاعی ۱۶۵۰ انکاز قدیمدر . درجه حرارت ۵۰ دن ۵۷۵ قدردر .  
پوسته ، تلغرافخانه استاسیونك قرینه در .

منشائی ايله مختلف مدنیتلر اراسنده کی رابطه قرابتی ، بر مملکتده کی  
مدنیتك دیگر مملکته صورت انتقالی ، بر قومك بشقه بر قومدن اقتباس  
ایتدیکی مدنیتی نه وجه ايله تعدیل ، وکندیسنه خاص اولان هویتك  
اومدنیت اوزرینه نه صورته اجرای تأثیر ایلدیکنی بیلدیرر ، بونلره  
مثال ده بر طاقم مهم مسائلی حل ایدر .

انسانلر بو علم سایه سنده پك چوق حقایقه دسترس اولمشلر ،  
ماضینك خیابای مظلمه سنی بو فن سایه سنده تنویر ایلشلردر .

مثلاً « بابل » ايله « اصطخر » شهرنده کی آثار عتیقه نك یکدیگرینه  
مقایسه لری نتیجه سنده فرات ساحلرله فارسستان طاغیری اراسنده کی  
مدنیه عائد رابطه قرابتی تعیین ایدن بو فندر .

« بابل » مدنیتك آسیای صغرایه ، ارمنستانه ، فنیکیه نصل کچدکنی  
بالاخره بعض تعدیلاته اقتران ایدهرك « پلاژ » لر طرفندن جزائر بحر سفیده ،  
یونانستانه ، ایتالیا یه نه صورته انتقال ایتدیکنی بیلدیرر ده بو فندر .  
مصر اسلوب صنعتیه « اتروسق » ده یلین یونان قدیم اسلوبی  
اراسنده کی مشابهتدن مصر مدنیتك « اورینثال » بر مدنیت اولمدیغی  
استدلال ایدن یه بو فندر .

ایشته اوروپالیر كرك بو فنك ، كرك انك متممات ضروریه سندن  
اولان موزه لرك اهمیتنی تقدیر ایدهرك الك بویوك شهرلردن الك کوچکلرینه  
قدر متعدد موزه خانلر انشا ایتمشلر ، بومؤسسات نافع ايله هم شهرلرینی  
تزین هم ده اربابی ایچون پك بیوك استفاده لر تأمین ایلشلردر .

بزه کلنجه پایتخت سلطنده هنوز برتك موزه خانه مز واردر . فقط  
محتویات اعتباریه چوق موزه لره فائقدر . فی الحقیقه موزه مزك محتویاتی از ،  
لکن غایت قیمتداردر . بيلمم اربابنك بوبابده کی فکرلری نه مرکزده در ،  
عثمانیلرک مرحوم حمدی بکه مدیون شکران اولملری لازم کلیر ؛ او آدمك  
غیرتی سایه سنده اولدجه مکمل بر موزه خانه یه مالک اولدق . انشاء الله  
خلیل بك افندیك همیله موزه مز دها مکمل برحاله کلیر .

هیچ شبهه یوق که مملکت مزده یرك آلتی اوستندن چوق زنکیندر .  
یولیله حفريات اجرا ایدیله چك اولورسه قیمتلری تقدیره امکان متصور  
اولیان برچوق آثار عتیقه الله ایدیله بیلیر . بونك ایچون برچوق یازه  
صرفی لازم کله چکدر . فقط الله ایدیله چك نفائس صنعتك قیمتته نظراً  
صرف ایدیله چك پاره لاشی مشابه سنده قالیر . کاشکی بودجه مز مساعد  
اولسه ده بزده اوروپالیر کی بو اوغورده برچوق فدا کارلقلر اختیار  
ایتسه ک . فقط اوکی تشبثات هنوز بزدن پك اوزا قدر . خلق مزده موزه  
خانه نك نه دیمك اولدیغی بیلنلردن بيلمیه نلر چوقدر . بیلنلردن اکثرینك  
ادراکی ، نفوذ نظری ده موزه ده کی طاش هیکللك ادراکندن ، نفوذ  
نظرندن فضله دکلدر .

بلکه موزه لره بشقه بر نقطه نظرندن تعریض ایدنلرده بولنور . فقط  
اسلافزك صلابت دینیه لری بزم صلابتمزله قابل قیاس دکل ایدی . حضرت  
فاتح ايله اندن صکره کن سلاطین عظام قعریه وفتحیه جامعلرینی اساسندن  
هدم ایتدیره بیلیرلر ایدی . احتمال که حضرت فاتحه ویا سلاطین